

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 359/2022-11

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Laššákovej a sudcov Petra Molnára a Ľuboša Szigetiho (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Vierou Strakovou, advokátkou, Námestie legionárov 5, Prešov, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 5 Cdo 121/2021 z 27. januára 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 20. mája 2022 domáha vyslovenia, že rozsudkom všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia došlo k porušeniu „základného práva rovnosti obyvateľov Slovenskej republiky podľa čl. 12 ods. 1, 2 Ústavy SR a čl. 41 ods. 3 Ústavy SR a čl. 14 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a k porušeniu práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru“. Sťažovateľka navrhuje napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti a napadnutého rozsudku vyplýva nasledovný stav veci: Návrhom podaným 7. februára 2020 na Okresnom súde Prešov (ďalej aj „okresný súd“) sa sťažovateľka domáhala určenia, že [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „odporca“), nie je otcom maloletej [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ]. Svoj návrh odôvodnila tým, že od septembra 2013 začala žiť v partnerskom vzťahu s odporcom ako druh a družka. Dohodli sa, že sťažovateľka podstúpi umelé oplodnenie s tým, že darca spermií bude anonymný. Keď sa po zákroku asistovanej reprodukcie narodila sťažovateľke maloletá dcéra, v nemocnici napísala meno odporcu ako meno otca, aj keď pohlavná bunka nebola jeho. Následne spolu s odporcom na matrike zapísali ako otca odporcu aj do rodného listu dieťaťa. Sťažovateľka dôvodila, že v danom prípade ide o tzv. druhú domnienku otcovstva, a to súhlasné vyhlásenie rodičov pred matričným úradom, ktorá je vyvrátiteľná, a to dôkazom opaku. Na základe uvedených skutočností navrhla, aby boli vykonané testy krvnou skúškou, z ktorých jednoznačne vyplynie, že odporca nie je biologickým otcom maloletej.

3. Okresný súd rozsudkom č. k. 29 Pc 11/2020-48 z 13. júla 2020 návrh zamietol s odôvodnením, že pri posudzovaní zapretia otcovstva bolo potrebné aplikovať analogicky § 87 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“), ktorý upravuje (ne)možnosť zapretia otcovstva po uskutočnení zákroku asistovanej reprodukcie u manželky. Na základe odvolania sťažovateľky Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 24 CoP 151/2020 z 30. marca 2021 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“) rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil.

4. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie, ktoré Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) rozsudkom č. k. 5 Cdo 121/2021 z 27. januára 2022 (ďalej len „napadnutý rozsudok najvyššieho súdu“) zamietol. K sťažovateľkou vymedzenej právnej otázke, ktorú bolo potrebné v predmetnej veci riešiť, a to „*či na prípady zapretia otcovstva pri asistovanej reprodukcii IVF od anonymného darcu zárodočných buniek možno použiť analógiu legis a postupovať podľa zákonného ustanovenia, ktoré upravuje zapretie otcovstva v prípade manžela matky (§ 87 ods. 2 zákona o rodine), keď nejde o manželov*“, dovolací súd uviedol, že táto právna otázka dosiaľ v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu vyriešená nebola, čo ho viedlo k záveru o prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku. Najvyšší súd v preskúmvanej veci konštatoval absenciu právnej úpravy na prípady zapretia otcovstva detí narodených po zákrokoch asistovanej reprodukcie rodičom, ktorí nie sú zosobášení, keď právna úprava neustanovuje otcovstvu žiadnu osobitnú ochranu, na rozdiel od prípadov, ak zosobášení sú. Na základe podrobne popísaných dôvodov dospel k záveru, že nie je možné pristúpiť k formálnemu jazykovému výkladu preferovanému sťažovateľkou s tým, že nezosobášeným rodičom zákonodarca úmyselne nemal v pláne podobnú ochranu poskytnúť, keďže takýmto výkladom by došlo k zásadným ujmom na právach dieťaťa, ako aj otca, porušeniu právnych princípov (zákaz diskriminácie, princíp rovnosti a bezrozpornosti právneho poriadku), a preto tento výklad nie je prípustný. Taktiež by takýto výklad bol v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa, ktorý je hlavným účelom zákona o rodine. Najvyšší súd tak dospel k záveru, že súd prvej inštancie a odvolací súd vec správne právne posúdili, keď na predmetný prípad analogicky aplikovali ustanovenie § 87 ods. 2 zákona o rodine.

II.

Argumentácia sťažovateľky

5. Proti napadnutému rozsudku, ktorým bolo dovolanie sťažovateľky zamietnuté, podala sťažovateľka túto ústavnú sťažnosť, v ktorej argumentuje:

a) Jej prípad je špecifický, preto ho nemožno subsumovať pod § 87 ods. 2 zákona o rodine, ktorého aplikáciu sťažovateľka namieta. Podľa sťažovateľky zákonodarca v roku 1982 správne v zákone č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov použil slovo manžel, a nie len muž alebo partner, keďže „*tak závažnú skutočnosť akou zákrok asistovanej reprodukcie nesporne je, chcel, aby bol aplikovaný len medzi manželmi z dôvodu, že práve manželstvo najlepšie poskytuje ochranu záujmom maloletého dieťaťa*“.

b) Uvedený postup konajúcich súdov nie je ani v najlepšom záujme maloletej ■■■■■, a to z dôvodu, že otec maloletej nie je schopný zabezpečiť starostlivosť o dieťa, nemá o maloletú záujem a neplatí na ňu výživné. Sťažovateľka poukazuje aj na problém otca s alkoholom, jeho nevhodný životný štýl a sponchybný jeho celkový zdravotný stav. Uvádza, že „*Z ■■■■■ robí otca jedine to, že mi*

podpísal súhlas na zákrok IVF, no to ešte z neho nerobí otca vo vlastnom zmysle slova. Patrí mu len domnienka otcovstva. On moju dcéru nespodil, tak preto si neželám aby sa s ňou stretával.“. Zároveň dodala, že má vlastný život s novým priateľom, ktorého maloletá ■■■■ zbožňuje a otec už nemá v ich živote žiadne miesto. Tieto skutočnosti musia podľa sťažovateľky súdy zohľadňovať a „nie len konštatovať, že ■■■■ svedčí tzv. sociálne otcovstvo“.

c) Postupom najvyššieho súdu, krajského súdu a okresného súdu došlo podľa sťažovateľky „k porušeniu ústavného práva zákazu diskriminácie na základe narodenia (dieťa nezosobášených rodičov), resp. na základe iného postavenia (manžel/manželka, partner/partnerka) a teda k porušeniu rovnosti obyvateľov Slovenskej republiky podľa čl. 12 ods. 1, 2 Ústavy SR“.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

6. Podstatou ústavnej sťažnosti je porušenie čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 41 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 1 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu, a to z dôvodu nesúhlasu sťažovateľky s aplikáciou § 87 ods. 2 zákona o rodine v jej veci.

7. Podľa § 45 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) je ústavný súd viazaný rozsahom a dôvodmi návrhu na začatie konania, ak § 89 neustanovuje inak. Viazanosť ústavného súdu návrhom na začatie konania sa prejavuje vo viazanosti petitom, teda tou časťou ústavnej sťažnosti, v ktorej sťažovateľ špecifikuje, akého rozhodnutia sa domáha (§ 39 ods. 3 a § 43 ods. 1 zákona o ústavnom súde), čím zároveň vymedzí rozsah a predmet konania pred ústavným súdom z hľadiska požiadavky na poskytnutie ústavnej ochrany. Vzhľadom na to môže ústavný súd rozhodnúť len o tom, čoho sa sťažovateľ domáha v petite svojej ústavnej sťažnosti, a vo vzťahu k tomu subjektu, ktorého označil za porušovateľa svojich práv.

8. Ústavný súd sa preto zaoberal namietaným porušením práv vo vzťahu k tomu subjektu, ktorý sťažovateľka označila za porušovateľa svojich práv v petite ústavnej sťažnosti, t. j. skúmal, či k porušeniu označených práv došlo napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu. Tvrdenie sťažovateľky o porušení označených práv rozsudkom okresného súdu a rozsudkom krajského súdu, ktoré sťažovateľka uvádza v texte ústavnej sťažnosti mimo petitu, ústavný súd považoval iba za súčasť jej sťažnostnej argumentácie (napr. III. ÚS 149/04, III. ÚS 235/05, II. ÚS 65/07).

9. Čo sa týka napadnutého rozsudku najvyššieho súdu, ústavný súd konštatuje, že sťažovateľka vo svojej ústavnej sťažnosti neuvádza žiadnu argumentáciu, ktorou by z ústavnoprávneho hľadiska namietala porušenie svojich konkrétnych práv garantovaných ústavou a dohovorom právnymi závermi najvyššieho súdu. Jej námietky sa koncentrujú výhradne do prejavu nesúhlasu s právnym posúdením veci najvyšším súdom.

10. V tejto súvislosti ústavný súd zdôrazňuje, že nie je opravnou inštanciou vo vzťahu k všeobecným súdom (I. ÚS 31/05) a v zásade nemá právomoc preskúmavať skutkové zistenia a právne názory všeobecných súdov, ktoré pri výklade a uplatňovaní zákonov vytvorili skutkový a právny základ ich rozhodnutí. Kompetenciou ústavného súdu je v prípadoch napadnutia rozhodnutí všeobecných súdov kontrola zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie právnych noriem a postupu, ktorý im predchádzal, so základnými právami. Preskúmanie rozhodnutia

všeobecného súdu v konaní pred ústavným súdom má opodstatnenie len v prípade, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkový stav a právne závery všeobecného súdu sú predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by prijaté právne závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, čím by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (IV. ÚS 43/04).

11. Ústavný súd tiež zdôrazňuje, že iba strohé konštatovanie o porušení označených práv sťažovateľky, resp. nesúhlas s rozhodnutím všeobecného súdu bez ďalšieho nie je dostatočným odôvodnením, na základe ktorého by ústavný súd mohol a mal preskúmať sťažovateľkou tvrdené porušenie ústavou či dohovorom zaručeného práva, ak chýbajú objektívne okolnosti, ktoré by dovolili takýto záver aspoň na účely prijatia ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie. Kritika právnych záverov všeobecných súdov pri poskytovaní ochrany subjektívnym právam účastníkov konania musí mať v ústavnej sťažnosti nevyhnutné prepojenie na základné práva a slobody sťažovateľa, a to nielen na úrovni návrhu na rozhodnutie vo veci samej, ale aj v rovine odôvodnenia ústavnej sťažnosti (III. ÚS 304/2018).

12. Napriek uvedenému nedostatku odôvodnenia ústavnej sťažnosti sa ústavný súd oboznámil s napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu a musí konštatovať, že najvyšší súd v ňom príkladným spôsobom odôvodnil svoj právny názor o potrebe aplikácie § 87 ods. 2 zákona o rodine vo veci nemožnosti zapretia otcovstva určeného súhlasným vyhlásením rodičov po uskutočnení zákroku asistovanej reprodukcie. Vzhľadom na to, že sťažovateľke je odôvodnenie napadnutého rozsudku najvyššieho súdu známe, ústavný súd nepovažoval za potrebné z neho citovať.

13. Po oboznámení sa s obsahom napadnutého rozsudku najvyššieho súdu dospel ústavný súd k záveru, že úvahy najvyššieho súdu v ňom vyjadrené sú jasné, rozumné, logické a konzistentné a napadnutý rozsudok považuje za vyčerpávajúco odôvodnený.

14. Z ústavnoprávneho hľadiska preto niet žiadneho dôvodu, aby sa spochybňovali závery napadnutého rozsudku najvyššieho súdu, pretože sú dostatočne a presvedčivo odôvodnené. Len samotná skutočnosť, že všeobecné súdy vo svojich rozhodnutiach dospeli k právnym názorom, s ktorými sa sťažovateľka nestotožňuje, sama osebe nezakladá dôvodnosť jej ústavnej sťažnosti.

15. K namietanému porušeniu práva na spravodlivé súdne konanie ústavný súd už len dodáva, že dané právo nie je možné vykladať tak, že by sťažovateľke garantovalo právo na úspech v konaní či zaručovalo rozhodnutie zodpovedajúce jej predstavám. Jeho obsahom je právo na také súdne konanie, v ktorom sa uplatnia všetky zásady súdneho rozhodovania v súlade so zákonmi za súčasnej aplikácie ústavných princípov. Ústavný súd už mnohokrát vo svojej judikatúre konštatoval, že nesúhlas sťažovateľky so závermi či názormi konajúcich súdov nemôže sám osebe zakladať dôvodnosť ústavnej sťažnosti.

16. Po preskúmaní napadnutého rozsudku tak ústavný súd uzatvára, že v danom prípade neidentifikoval v záveroch formulovaných najvyšším súdom také vady, ktoré by mohli signalizovať porušenie práva sťažovateľky na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, preto ústavnú sťažnosť v tejto časti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

17. V súvislosti so základným právom zaručeným čl. 41 ods. 3 ústavy, podľa ktorého majú deti narodené v manželstve i mimo neho rovnaké práva, ústavný súd uvádza, že subjektom ochrany tohto práva sú deti. Účel ochrany zakotvený v tomto článku ústavy spočíva vo vytvorení rovnakého právneho postavenia pre všetky deti bez rozdielu, bez ohľadu na to, či sa narodili zosobášeným rodičom alebo mimo manželstva. Uvedený článok ústavy však zaručuje práva deťom (vrátane dieťaťa sťažovateľky), nie však sťažovateľke samotnej, ktorá v danom prípade nie je nositeľom tohto práva. Preto je podľa názoru ústavného súdu vylúčená možnosť, aby sťažovateľka mohla úspešne namietat' porušenie uvedeného práva napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu, v dôsledku čoho bolo potrebné považovať ústavnú sťažnosť v tejto časti za podanú zjavne neoprávnenou osobou [§ 56 ods. 2 písm. e) zákona o ústavnom súde].

18. Vo vzťahu k namietanému porušeniu čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 14 dohovoru sťažovateľka neuvádza vo svojej ústavnej sťažnosti žiadnu argumentáciu, ktorou by z ústavnoprávneho hľadiska namietala porušenie označených článkov ústavy a dohovoru právnymi závermi najvyššieho súdu. Inak povedané, sťažovateľka síce v petite ústavnej sťažnosti označila konkrétne články ústavy a dohovoru, ktoré mali byť napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu porušené, avšak v obsahu ústavnej sťažnosti neuvádza argumentáciu alebo odôvodnenie (konkrétne skutkové a právne dôvody) jej názoru o porušení označených práv [požiadavka plynúca z čl. 127 ústavy a § 43 ods. 1 a § 123 ods. 1 písm. d) zákona o ústavnom súde].

19. Ústavnému prieskumu sťažovateľkou napadnutého rozsudku najvyššieho súdu v tejto časti tak bráni argumentačná nedostatočnosť ústavnej sťažnosti. Nie je právomocou ústavného súdu vlastnou činnosťou a šetrením doplnat' chýbajúce zdôvodnenie ústavnej sťažnosti a abstrahovat' z podania sťažovateľky možné a ňou bližšie nezdôvodnené porušenie označených článkov ústavy a dohovoru. Ústavný súd z uvedených dôvodov ústavnú sťažnosť sťažovateľky v rámci predbežného prerokovania v časti namietaného porušenia čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 14 dohovoru napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. c) zákona o ústavnom súde z dôvodu nesplnenia zákonom ustanovených náležitostí.

20. V súvislosti s prípadným porušením čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy ústavný súd zároveň pripomína svoju konštantnú judikatúru, podľa ktorej „Zásady uvedené v čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky v súhrne vyjadrujú podstatu základných práv ako prirodzených práv a zároveň majú aj univerzálny charakter. Sú to ústavné direktívy adresované predovšetkým orgánom pôsobiacim v normotvornej činnosti všetkých stupňov. Vzhľadom na tieto znaky nemôžu byť zásadne priamo aplikovateľné v individuálnych záležitostiach“. (I. ÚS 59/97, mutatis mutandis I. ÚS 8/97, PL. ÚS 14/98, III. ÚS 383/2016). Vychádzajúc z citovaného, ústavný súd konštatoval, že čl. 12 ústavy nemožno považovať za základné právo, ktoré podlieha samostatnej ochrane prostredníctvom inštitútu sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, a preto jeho prípadné porušenie môže posudzovať len v spojení s namietaným porušením základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 ústavy (II. ÚS 269/2019).

21. Z obsahu ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka porušenie čl. 12 ústavy v spojitosti s čl. 46 ods. 1 ústavy nenamietala.

22. Nad rámec ústavný súd uvádza, že sťažovateľka si zjavne nesprávne vyložila bod 29 napadnutého rozsudku najvyššieho súdu, v ktorom najvyšší súd poukázal na možnú diskrimináciu právnej úpravy zákona o rodine. Tá sa má však týkať predovšetkým dieťaťa narodeného po zákroku

asistovanej reprodukcie nezosobášeným rodičom, resp. otca, ktorý dal na takýto zákrok súhlas a nie je manželom matky. Účelom analogickej aplikácie § 87 ods. 2 zákona o rodine vo veci sťažovateľky bolo práve preklenúť existujúcu medzeru v právnej úprave. Na základe uvedených dôvodov pri absencii relevantnej argumentácie zo strany sťažovateľky potom nie je zrejmé, v čom sťažovateľka vidí porušenie zákazu diskriminácie.

23. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku sa ústavný súd ďalšími požiadavkami sťažovateľky uvedenými v petite ústavnej sťažnosti nezaoberal, keďže rozhodovanie o nich je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody, k čomu v tomto prípade nedošlo.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. júla 2022

Jana Laššáková
predsedníčka senátu